

ZİYARETÇİLERİN KIRSAL TURİZM FAALİYETLERİNDEN MEMNUNİYET DÜZEYİ: CUMALIKIZIK KÖYÜ ÖRNEĞİ

Betül SEZEN¹, İsmet BOZ^{1*}

¹Ondokuz Mayıs Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, Samsun, Türkiye

Özet: Araştırmanın amacı Bursa İli Yıldırım İlçesi Cumalıkızık Köyüne gelen ziyaretçilerin köydeki kırsal turizm faaliyetlerinden memnuniyet düzeyini belirlemektir. Araştırmanın ana materyalini köye gelen ziyaretçilerden Cochran örnekleme metodu ile belirlenen 171 ziyaretçi ile 2016 yılı Kasım ayında yapılan anketlerden elde edilen veriler oluşturmaktadır. Araştırma bulgularına göre ziyaretçilerin %62,6'sını kadınlar oluşturmaktadır. Ziyaretçilerin aylık gelirleri ortalama 2876 TL olarak hesaplanmıştır. Ziyaretçiler, ziyarette ortalama 66 TL harcamayı düşünmektedir. Ziyaretçilerin yerel halka karşı duyarlılığı en fazla memnun kaldıkları durum olmuştur. Ziyaretçiler yerel ürün fiyatları konusunda da kararsız olduklarını belirtmişlerdir. Günümüzde kırsal turizm çalışmalarını ile kırsal kalkınmanın desteklenmesi hedeflenmektedir. Böylelikle kırsal alanlardaki insanların refah seviyeleri artırılarak, köyden kente göçün de önüne geçilmesi hedeflenmektedir. Kırsal turizm çalışmalarının daha bilinçli yapılması bölgeye giden turist sayısını arttıracaktır.

Anahtar kelimeler: Kırsal kalkınma, Kırsal turizm, Ziyaretçi memnuniyeti, Cumalıkızık, Bursa

Visitors Satisfaction Level of Rural Tourism Activities: The Case of Cumalikizik Village

Abstract: The primary purpose of this research was to determine the satisfaction level of the visitors coming to Cumalikizik village of Yıldırım district Bursa province. The main material of the study consisted of the data obtained from the survey conducted in November 2016 with 171 visitors determined by the Cochran sample size determination formula. According to the research findings, 62.6% of the visitors are women. The average monthly income of the visitors is calculated as 2876 TL. Visitors expect to spend an average of 66 TL on the visit. The sensitivity of the visitors to the local people was the most satisfied situation. Visitors also stated that they are undecided about local product prices. Today, it is aimed to support rural development with rural tourism studies. In this way, it is aimed to increase the welfare levels of the people in rural areas and to prevent them from migrating from the village to the city. Making rural tourism activities more conscious will increase the number of tourists going to the region.

Keywords: Rural development, Rural tourism, Visitor satisfaction, Cumalıkızık, Bursa

*Sorumlu yazar (Corresponding author): Ondokuz Mayıs Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, Samsun, Türkiye

E mail: ismet.boz@omu.edu.tr (İ. BOZ)

Betül SEZEN <https://orcid.org/0000-0002-9291-7945>

İsmet BOZ <https://orcid.org/0000-0001-7149-8393>

Gönderi: 12 Ağustos 2020

Received: August 12, 2020

Kabul: 31 Ağustos 2020

Accepted: August 31, 2020

Yayınlanma: 01 Ocak 2021

Published: January 01, 2021

Cite as: Sezen B, Boz İ. 2021. Visitors satisfaction level of rural tourism activities: the case of Cumalikizik village. BSJ Pub Soc Sci, 4(1): 24-33.

1. Giriş

Her ülke vatandaşlarını refah içinde yaşatmak ister. Bunun için bazı önlemler alır ve bu amacını gerçekleştirmek için çabalar. Bir ülkenin gelişmişlik düzeyi o ülke vatandaşlarının refah düzeylerini göstermektedir. Dünya ülkelerinde kalkınmanın en önemli sorunlarından biri, kırsal alanla kentsel alan arasındaki farklılıklardan dolayı kırsal kalkınmanın kentsel alana göre daha zor olmasıdır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde kırsal alanlarda egemen olan sektör büyük ölçüde tarım sektörüdür. Ülkeler arası karşılaştırmalarda milli gelir rakamları yükseldikçe tarım sektöründe elde edilen gelirin, diğer sektörlerden elde edilen milli gelire yaklaştığı ancak, daima onlardan daha az olduğu görülmektedir. Ekonomik gelişme ile birlikte tarımdan sanayiye nüfus akışı, tarımda çalışanların marjinal verimlerinin yükselmesine ve fert başına düşen ortalama gelirlerin de artmasına yol açmaktadır (Cinemre ve Kılıç, 2015). Kırsal alanlar ve kentsel alanlar

arasındaki kalkınma farklılıklarının giderilmesi için çeşitli politikalar uygulanmaktadır. Bu politikalarından biri de kırsal turizm uygulamalarıdır. Kırsal turizmin geliştirilmesi ile kırsal alanların daha cazip hale getirilmesi, istihdam olanaklarının yaratılması, tarım ve tarım dışı sektörlerin geliştirilmesi ile kır ve kent arasındaki gelişmişlik farklılıklarının azaltılması hedeflenmektedir (Boz, 2018; Boz ve ark., 2018). Kırsal alanlar ve tarım sektörü, özellikle gelişmekte olan ülkelerde, ekonomik kalkınmada önemli bir rol oynamaktadır. Tarım sektörü özellikle ülke nüfusunun önemli bir kısmını bünyesinde barındırmakta ve istihdam olanakları sağlamaktadır. Ayrıca kırsal ve kentsel topluluklar için gerekli gıda maddeleri ihtiyacını karşılamakta ve gıda endüstrisi için gerekli hammaddeleri sağlamaktadır. Bunun ötesinde tarımsal üretim milli gelir ve ihracatta önemli bir yer işgal etmekte ve girdi talebi yaratarak imalat sanayiini desteklemektedir (Cinemre ve Kılıç, 2015; Boz, 2004).

Kırsal bölgelerde yaşayan insanlar geçimlerini genel olarak tarımsal faaliyetlerden sağlamaktadır. Çiftçiler tarımsal üretim yaparken hem gelir elde etmekte hem de güvenilir gıda üreterek sağlıklı beslenmektedir. Fakat bazı tarımsal bölgelerde üretim tekniklerinin çoğunlukla ilkel ve geleneksel yöntemlere dayalı olması verimliliğin istenilen düzeyde artırılmamasına neden olmaktadır. Tarımda yoğun girdi kullanımına dayanan hızlı değişim, tarımsal üretimin daha az işgücüyle yapılabilmesine olanak sağlamış, ancak çevresel maliyetlerin de ortaya çıkmasına neden olmuştur. Çevresel sorunların uzun vadede ön görülen etkileri küresel nitelikte olup, bu durum sosyal ve ekonomik sorunları beraberinde getirmektedir. Doğal kaynakların tahrip olmasıyla birlikte, tarımsal ürünlerde dışa bağımlılık, kırsal alanlardan kentlere göç, kırsal toplum özelliğinin yok olması, kırsal ve kentsel nüfusun dengesizliğinin artması gibi başlıca sorunlar ortaya çıkmaktadır (Eryılmaz ve Kılıç, 2018). Bu bağlamda kırsal alanlarda doğal çevre ile barışık sürdürülebilir tarım uygulamalarının benimsenmesi son derece önemlidir (Eryılmaz ve ark., 2018).

Kırsal kalkınma, kırsal alanlarda insan yaşamını etkileyen tüm olumsuz çevre koşullarını ortadan kaldırmak için yapılan çalışmalardır (Tolunay ve Akyol, 2009). Bir başka tanıma göre, kırsal kalkınma kırsal kesimlerdeki ekonomik, sosyal ve kültürel koşulları iyileştirmek için hükümet çabalarıyla kırsal toplulukların çabalarının birleştirilmesi sürecidir. Aynı zamanda, kırsal toplulukları nüfusun geri kalanıyla entegre etme ve bir ülke genelinde kalkınma çabalarına tam olarak katılmalarını sağlama sürecidir (Kuşat, 2014). Kırsal kalkınmanın özü kent ile kır arasındaki farklılıkların dengeye kavuşturulmasıdır. Bunun için de kırsal bölgede yaşayan insanların refah seviyelerinin artırılması için devlet tarafından yapılması gereken birtakım çalışmalar gereklidir. Bu çalışmalar bütününe de kırsal kalkınma denmektedir.

Kırsal turizm son yıllarda kırsal kalkınma çabaları içerisinde ön plana çıkan bir faaliyet alanıdır. Dünya Turizm Örgütü (DTÖ) kırsal turizmi, merkezinde kırsal toplulukların yer aldığı dört ana unsurdan oluşan faaliyetler olarak tanımlamaktadır. Bu ana unsurlar ise (1) kırsal alanlar, (2) kırsal miras ve kültür, (3) kırsal faaliyetler ve (4) kırsal yaşamdan oluşmaktadır (WTO, 2003). Soykan (2003)' a göre kırsal turizm, kırsal alanlarda dinlenmek, yöreye özgü etkinlikleri izlemek ya da katılmak amacıyla yapılan bir turizm türüdür. Kırsal turizm kırsal gelişim sürecine önemli katkılar sağlamaktadır. Bunlar arasında, istihdam ve gelir artışı, tarım sektöründe verimlilik ve gelir artışı, yerel ve bölgesel yapıların güçlenmesi, fiziksel altyapının iyileşmesi, kırsal yaşam şekli ve kırsal kültürün korunması, kamu sektörü ve sivil toplum arasındaki ilişkilerin güçlendirilmesi ve yerel girişimlerin kurumsallaşması sayılabilir. arımın ayakta kalma şansını artırmak için fazladan bir ekonomik aktiviteyi çiftçilere sunmaktadır (Çeken ve ark., 2007; Soykan, 2003).

Kırsal turizm faaliyetlerinin kırsal kalkınmaya katkı sağlayabilmesi için kırsal destinasyon merkezlerini ziyaret eden yerli ve yabancı turistlerin buralardan memnun ayrılması gerekir. Kırsal alandan memnun ayrılan bir turist buraların tanıtımını yapmakta ve ileriki yıllarda daha çok ziyaretçinin bölgeye seyahat etmesine olanak sağlamaktadır. Daha çok ziyaretçi kuşkusuz daha çok gelir ve kırsal kalkınmaya daha fazla katkı anlamına gelmektedir.

Günümüze değin Cumalıkızık köyünü farklı açılardan ele alan çalışmalar yapılmıştır. Demir ve Boz (2017) köydeki kırsal turizm çalışmalarını kırsal kalkınma açısından değerlendirirken, Eren ve Aypek (2012) köyde yaşayan halkın turizmin gelişimine karşı tutumlarını incelemiştir. Güleç (2011) Cumalıkızık köyünü sosyolojik açıdan analiz ederken, Tas ve ark., (2009) katılımcı bir yaklaşımla Cumalıkızık köyünde sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması için alınması gereken önlemleri incelemiştir. Köyde bulunan konutları çeşitli açılardan inceleyen çalışmaların yanı sıra (Bağbanacı, 2013; Perker, 2012; Perker ve Akıncıtürk, 2011), tarihsel bir değeri olan köyün yangına karşı korunması için alınması gereken önlemler de araştırmalara konu olmuştur (Akıncıtürk ve Kılıç, 2004).

Bu çalışmanın amacı kırsal turizm açısından önemli bir yere sahip olan Bursa İli Yıldırım İlçesi Cumalıkızık Köyüne gelen ziyaretçilerin köydeki kırsal kalkınma faaliyetlerinden memnuniyet düzeylerini belirlemektir. Araştırmada ayrıntılı olarak, ziyaretçilerin sosyoekonomik özellikleri, ziyaret planları, köydeki turizm faaliyetlerinden memnuniyet düzeyleri ve kırsal turizm ile ilgi düzeyleri incelenmektedir. Araştırma bulgularının turizm planlayıcılarına, politikacılara, köyde faaliyet gösteren kırsal turizm işletmecilerine, yerel yöneticilere ve araştırmacılara önemli bilgiler sağlayacağı düşünülmektedir.

2. Materyal ve Yöntem

Araştırmanın ana materyalini Bursa İli Yıldırım İlçesi Cumalıkızık Köyüne gelen ziyaretçilerle yapılan anketlerden elde edilen veriler oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra ikincil kaynaklar ve köyde farklı paydaşlarla yapılan mülakatlardan elde edilen bilgiler de araştırma materyali olarak kullanılmıştır.

2.1. Araştırma Bölgesinin Tanıtımı

Çalışma alanı; 700 yıllık geçmişe sahip bir vakıf köyü Cumalıkızık tır. Bursa'nın doğusunda bulunmakta olup, şehir merkezine 10 kilometre uzaklıktadır. Uludağ'ın eteklerinde kurulmuştur. 15 hektarlık bir alana sahip olan Cumalıkızık Yıldırım ilçesine bağlıdır. Cumalıkızık vakıf köyü olarak kurulmuş ve bu özelliğini yerleşim dokusu, konut mimarisi ve yaşam biçimine yansıtmıştır. Uludağ'ın kuzeyindeki dik etekleri ile vadilerin arasında sıkışıp kalan yöre köylerine bu konumlarından dolayı 'Kızık' adı verilmiştir. Köylerin birbirinden ayrılması için de dereye yakın olana Derekızık, fidyeye verene Fidyekızık ve Kızık köylerinden topluca gidilerek Cuma namazı kılınan köye de Cumalıkızık adı verilmiştir. Cumalıkızık

evleri genelde üç katlıdır; birbirine akraba olan ailelerin birlikte, tam bir iş birliği ve uyum içinde yaşamlarını sürdürdüğü bilinmektedir. Cumalıkızık, 270 evden oluşmakta, ancak günümüzde 180 ev kullanılmaktadır (TC Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2020).

Köyde kışlar genel olarak çok yağışlı, yazlar ise kuraklığa sebep olmayacak derecede yağışlı geçer. Köye ulaşımın kolay olması için belediye birçok imkân geliştirmiştir. Cumalıkızık'a, Bursa Santral garajdan minibüs ve belediye otobüsleri aracılığıyla yaklaşık yarım saatte ulaşılabilir. Yapımı tamamlanan metro durağı köyün 3 km altında Ankara asfaltı üzerindedir. Durağın ismi Cumalıkızık olup turistlere büyük kolaylık sağlamıştır. Cumalıkızık 1981 yılında kentsel ve doğal sit alanı ilan edilmiş olup 2014 yılında dünya mirası listesine alınmıştır. Osmanlı tarihini yansıtan bir yapısı bulunmaktadır ve günümüze kadar doğal yapısını bozmadan gelen Osmanlı'nın en eski köyü olma özelliğine sahiptir (TC Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2020). Cumalıkızık'la ilgili örnek görüntüler Şekil 1 ve Şekil 2'de verilmiştir.

Şekil 1. Cumalıkızık köyü sokakları, Fotograf: Betül Sezen.

Şekil 2. Cumalıkızık köyünden bir kesit. Fotograf: Betül Sezen.

2.2. Örnek Hacminin Belirlenmesi

Araştırmada çekilen örnek Bursa İli Yıldırım İlçesi Cumalıkızık Köyüne kırsal turizm amacıyla gelen ziyaretçileri temsil etmek amacıyla seçilmiştir. Örnek çekiminde Cochran örnek belirleme formülü kullanılmıştır. Bu hesaplamada araştırmada ağırlıklı olarak kullanılan beşli Likert-tipi veri toplama anketi esas alınmış ve 0.05 alfa derecesi ile 0.03 hata sınırı kabul edilmiştir. Bu verilere dayanarak anket yapılan ziyaretçi sayısı aşağıdaki gibi hesaplanmıştır;

$$N_0 = t^2 \times s^2 / d^2$$

$$N_0 = (1,96)^2 (1)^2 / (0,03 \times 5)^2$$

$$N_0 = 3,8416 \times 1 / 0,0171$$

$$N_0 = 171$$

Formülde kullanılan t; kabul edilen alfa derecesine karşılık gelen t- cetvel değeri, s; Likert-tipi sorularda ölçek değerlerinin standart sapması, d; hata sınırıyla Likert-tipi ölçek genişliğinin çarpımından elde edilen katsayı olarak kullanılmıştır (Cochran, 2007).

Araştırmada veri toplamak amacıyla kullanılan anket araştırma bölgesinin kendine özgü özellikleri ve konu ile ilgili önceki çalışmalar göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır. Özellikle Çalışkan (2015), İpar ve Doğan (2013), Torun (2013), Eren ve Aypek (2012) ve Özçatalbaş (2000) çalışmalarından önemli düzeyde yararlanılmıştır. Anketler teknik olarak açık ve kapalı uçlu sorulardan oluşturulmuştur. Anketin bilimsel geçerliliği uzmanlar paneli ile güvenilirliği ise 10 denek ile yapılan bir ön çalışma ile sağlanmıştır. Bu ön çalışma sonucu deneklerce tam olarak anlaşılmayan veya yanlış anlaşılan sorular düzeltilmiştir. Veri toplama işlemi 2016 yılı Kasım ayında tamamlanmıştır.

Veri analizinde kullanılan yöntemler araştırmanın amaçları doğrultusunda seçilmiştir. Bu bağlamda ziyaretçilerin sosyo-demografik özellikleri ve destinasyon merkezine geldiği illerin belirlenmesinde frekans, yüzde, ortalama ve standart sapmadan oluşan tanımlayıcı istatistikler kullanılmıştır. Ziyaretçilerin destinasyon merkezinden memnuniyet düzeylerinin ve kırsal turizm ile ilgi düzeyleri ise beşli Likert ölçeği ile belirlenmiştir. Likert sorulara verilen yanıtların yorumlanması ise Tablo 1'de verilen yorumlama skalasına göre yapılmıştır.

Tablo 1. Ziyaretçilerin memnuniyet skalası

Ortalama	Memnuniyet Düzeyi	İlgi düzeyi
0,00-1,49	Kesinlikle Memnun Değilim (KMD)	Kesinlikle Katılıyorum (KKTL)
1,50-2,49	Memnun Değilim (MD)	Katılıyorum (KTL)
2,50-3,49	Kararsızım (KRZ)	Kararsızım (KRZ)
3,50-4,49	Memnunum (MN)	Katılmıyorum (KTM)
4,50-5,00	Kesinlikle Memnunum (KMN)	Kesinlikle Katılmıyorum (KKTM)

2.3. Etik Beyan

Bu çalışma yüksek lisans tezinden ve 2020 yılı öncesindeki araştırma verilerinden üretildiği için geriye dönük etik kurul izni alınamayacağından etik kurul izni bulunmamaktadır.

3. Bulgular ve Tartışma

3.1. Sosyo-Demografik Özellikleri

Araştırmada sosyodemografik özellikler olarak ziyaretçilerin cinsiyeti, eğitim durumu, yaşı, ailedeki

birey sayısı, sosyal güvenlik durumu ve gelir düzeyi değişkenleri ele alınmıştır. Araştırma bulgularına göre köye çeşitli il veya ilçelerden katılan ziyaretçilerin %62,6 sını kadınlar % 37,4 ünü erkekler oluşturmaktadır (Tablo 2). Araştırmanın bu bulgusu kadınların erkeklerle göre kırsal turizm merkezini daha çok ziyaret ettikleri görülmektedir.

Destinasyon merkezine gelen turistlerin yaş ortalaması 27 olarak hesaplanmıştır. Ziyaretçilerden en genç olan 16 yaşında iken en yaşlı olan da 62 yaşındadır. Bu bulguya göre kırsal turizm merkezine gelen ziyaretçilerinin çoğunu gençlerin oluşturduğu söylenebilir. Ziyaretçilerin eğitim durumuna bakıldığında ise en yüksek oranı %39,8 ile lise mezunları oluşturmaktadır. Okuma yazma bilmeyen ziyaretçiler ile yüksek lisans/doktora yapan ziyaretçilerin oranı ise aynı düzeydedir ve toplamın % 4,1 lik kısmını oluşturmaktadırlar (Tablo 2). Sosyal güvenlik bakımından araştırmaya katılan turistlerin %57,3 lük kısmı SSK, %24,6 lük kısmı Bağ-kur ve %12,9'u diğer kurumlarca sosyal güvence altına alınmıştır. Toplam ziyaretçilerin %5,3 lük kısmı ise herhangi bir sosyal güvenceye sahip değildir (Tablo 2).

Tablo 2. Ziyaretçilerin sosyodemografik özellikleri

	Sayı	Oran (%)
Cinsiyet		
Kadın	107	62,6
Erkek	64	37,4
Toplam	171	100,0
Eğitim durumu		
Okuma yazma bilmiyor	7	4,1
İlkokul mezunu	13	7,6
Ortaokul mezunu	17	9,9
Lise mezunu	68	39,8
Üniversite mezunu	59	37,5
Yüksek lisans / doktora	7	4,1
Toplam	171	100,0
Sosyal güvence		
Yok	9	5,3
Bağ kur	42	24,6
SSK	98	57,3
Diğer	22	12,9
Toplam	171	100,0

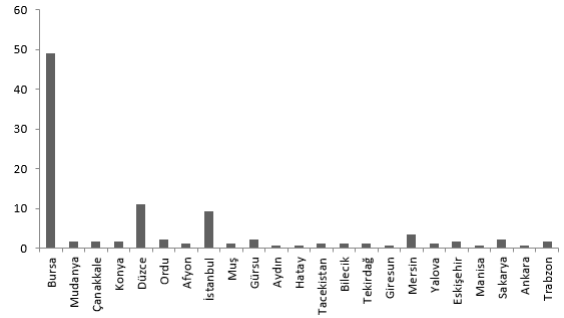
Aylık gelir turizm merkezlerinin ziyaret edilme oranlarını doğrudan etkilemektedir. Kişiler ne kadar gelire sahip olurlarsa o kadar fazla sosyal alanlar için gelirlerinden harcama yapabilmektedirler. Kırsal turizm merkezinde yapmış oldukları harcamalar da merkezde ürün satarak geçimini sağlayan kişilerin aylık gelirlerine katkı sağlayacaktır. Bu da kırsal turizm bölgesinin kalınmasını sağlayacak ve bölgedeki kişilerin refah seviyelerini arttıracaktır. Kırsal turizm merkezine gelmiş ziyaretçilere aylık gelirleri sorulmuştur. Verilen

cevaplara göre aylık gelir ortalama 2876 TL olarak hesaplanmıştır. En fazla aylık gelir 15000 TL en az aylık gelir ise 1000 TL olarak elde edilmiştir.

3.2. Ziyaretçilerin Destinasyon Merkezine Seyahat Planları

Ziyaretçilerin destinasyon merkezine seyahat planları başlığı altında destinasyon merkezine hangi ilden geldikleri, kaç kişi ile beraber geldikleri, nerede kaldıkları, ne kadar para harcadıkları ve yıllık gelirlerinin yaklaşık ne kadarını turizm amacıyla harcadıkları konularına yer verilmiştir. Kırsal turizm merkezine gelen ziyaretçilere hangi ilden geldikleri sorulduğunda % 49,1 i Bursa'dan gelerek Cumalıkızık'ı ziyaret ettiklerini söylemişlerdir. Bunu sırasıyla Düzce (%12,6) ve İstanbul (%9,2)'dan gelen ziyaretçiler izmemektedir. Her ne kadar ziyaretçilerin yarıya yakını Bursa ilinden gelse de yarıdan fazlası ülkenin diğer illerinden destinasyon merkezine gelmektedir (Şekil 3). Son yıllarda köy yabancı turistlerin ilgisini de çekmeye başlamıştır.

Ziyaretçilere kırsal turizm merkezine kaç kişi geldiniz diye sorulduğunda ise ortalama 8,7 kişi geldikleri sonucuna varılmıştır. En az 1 kişi en fazla gelen kişi sayısı ise 40 kişiden oluşmaktadır. Kırsal turizm merkezine küçük gruplar halinde gelenler de toplu halde geziyle rehber eşliğinde gelenler de bulunmaktadır. Ziyaretçilere kırsal turizm merkezinde nerde kalmayı planlıyorsunuz diye sorulmuştur. Verilen cevaplara göre yarıyından fazlası kalmayacağını söylemiştir (Tablo 3).

Şekil 3. Ziyaretçilerin destinasyon merkezine geldiği iller (%).

Tablo 3. Kırsal turizm merkezinde ziyaretçilerin kalmayı planladıkları yerler

	Sayı	Oran (%)
Otel	22	12,9
Motel	1	0,6
Pansiyon	16	9,4
Yarı pansiyon	8	4,7
Akraba	38	22,2
Kalmayacağım	86	50,3
Toplam	171	100,0

Kırsal turizm merkezine gelen ziyaretçilere kırsal turizm merkezinde ne kadar harcama yapacakları sorusuna alınan yanıtlara göre her bir ziyaretçi ortalama 66 TL harcama yapmıştır. En az harcama yapan ziyaretçi 1 TL

harcarken en çok harcama yapan ziyaretçi ise 500 TL harcamıştır. Kırsal turizm merkezine gelenlerin arasında gününbirlik sadece gezmek için gelen ziyaretçilerden hiç para harcamak istemeyenler vardır. Bunun yanı sıra merkezden kışlık ihtiyaçlarını salça, reçel gibi alan birçok ziyaretçi vardır. Ziyaretçilere yıllık gelirlerinin yüzde kaçını turizm amaçlı kullandıklarına yönelik soruya alınan yanıtlar en yüksek %50, en az da %1 şeklinde olmuştur. Ortalama olarak ziyaretçiler yıllık gelirlerinin %10 unu turizm amaçlı kullanmaktadır.

3.3. Ziyaretçilerin Destinasyon Merkezinden Memnuniyetleri

Cumalıkızık Köyüne gelen ziyaretçilerin köydeki turizm faaliyetlerinden memnuniyet düzeylerini belirlemek amacıyla hazırlanan 13 gösterge önem sırasına göre Tablo 4'te verilmiştir. Ortalama değerlerin yorumlanmasında araştırmacılar tarafından geliştirilen memnuniyet skalası Tablo 1'de verilmiştir. Buna göre ziyaretçiler, 13 göstergeden iki adetini "Kesinlikle Memnunum", on adetini "Memnunum" ve sadece bir

adetini "Kararsızım" şeklinde cevap vermiştir. Ziyaretçiler arasında herhangi bir göstergeye "Memnun Değilim" ve "Kesinlikle Memnun Değilim" şeklinde cevap veren olmamıştır. Destinasyon merkezinden kesinlikle memnun olunan göstergeler sırasıyla, ziyaretçinin yerel halka karşı duyarlılığı ve beraberinde geldiği kişilerin yerel halka karşı duyarlılığı olmuştur. Araştırmanın bu bulgusu köye gelen ziyaretçilerin ve beraberindeki kişilerin yerel halkın kültürüne, geleneklerine ve yaşam tarzlarına gösterdikleri duyarlılıktan kesinlikle memnun kaldıkları anlaşılmaktadır. Bu bağlamda ziyaretçiler ve beraberindeki kişilerin yöre halkı ile bir kaynaşma ortamı oluşturabilecekleri söylenebilir. Ziyaretçilerin destinasyon merkezinden memnuniyet ifade ettikleri göstergeler ise çevreye karşı duyarlılık; seyahati düzenleyen organizasyonun, yerli halkın, tesislerdeki personelin ve yerel ürün satıcılarının tutum ve davranışları; çevre kalitesi; tesislerin fiziki olanakları ve çevre kalitesi olmuştur. Kararsız kalınan tek gösterge ise yerel ürünlerin fiyatlarıdır.

Tablo 4. Ziyaretçilerin destinasyon merkezinden memnuniyet durumu

Memnuniyet ölçütü	N	Ortalama	Standart Sapma	Kategori
Kendimin yerel halka karşı duyarlılığı	171	4,56	0,69	KMN
Berber geldiğim bireylerin yerel halka karşı duyarlılığı	171	4,55	0,67	KMN
Kendimin çevreye karşı duyarlılığı	171	4,49	0,82	MN
Berber geldiğim bireylerin çevreye duyarlılığı	171	4,47	0,85	MN
Seyahati düzenleyen organizasyonun tutum ve davranışları	171	4,37	0,79	MN
Yerli halkın tutum ve davranışları	171	4,21	0,95	MN
Tesislerdeki personelin tutum ve davranışları	171	4,14	0,86	MN
Yerel ürün satıcılarının tutum ve davranışları	171	4,14	0,93	MN
Çevre kalitesi	171	4,10	0,88	MN
Tesislerin fiziki olanakları ve elverişlilik durumu	171	3,77	1,01	MN
Yerel ürünlerin güvenilirliği	171	3,77	0,97	MN
Merkeze ulaşım durumu	171	3,56	1,02	MN
Yerel ürün fiyatları	171	2,98	1,12	KRZ

Ziyaretçilerin destinasyon merkezinden memnuniyet düzeylerini konu alan bir çalışmada (Çalışkan, 2015), ülkenin önemli kış sporları turizm merkezlerinden olan Sarıkamış'ı ziyaret eden müşterilerin aldıkları hizmetten duydukları memnuniyet seviyesinin ölçülmüştür. Araştırma bulguları, genel memnuniyet düzeylerinin, ele alınan bütün kriterlerde olumlu olmakla birlikte çok yüksek düzeyde olmadığını (%74,3) göstermiştir. Araştırmada müşteri memnuniyetinin daha da artırılması ve destinasyon merkezine olan müşteri bağımlılığı ve rekabet üstünlüğü artırmak için çalışmalar yapılması gerekliliği önerilmiştir.

Diğer bir çalışmada (İpar ve Doğan, 2013). Edremit İlçesine gelen ziyaretçiler üzerine yapmış oldukları bir çalışmada ziyaretçilerin genel memnuniyet düzeyini konaklama hizmetleri, yerel taşıma hizmetleri, hijyen ve temizlik koşulları, konukseverlik ve müşteri ilişkileri, tesis ve faaliyetlerin durumu, fiyat düzeyleri ve

destinasyona ulaşılabilirlik ana faktörleri altında incelemiştir. Bütün bu ana faktörlerden elde edilen genel memnuniyet düzeyi beşli likert ölçeğinde ölçülmüş ve ortalama olarak 3.65 olarak bulunmuştur.

Konu ile ilgili yapılan yukarıdaki çalışmalar, turistlerin destinasyon merkezine karşı memnuniyet düzeyleri bakımından mevcut çalışma ile benzer sonuçlar göstermektedir. En önemli fark ise ziyaretçilerin yerel ürünlerin fiyatları konusundaki düşünceleri olup, mevcut çalışmada fiyatların daha yüksek olduğu yönündeki bulgudur. Bu bağlamda İlçe Belediyesi ve köyde kırsal turizm ile ilgili paydaşlar bir araya gelerek fiyatların yeniden değerlendirilmesi üzerine çalışmalar yapmalıdır. Satılan ürünlerin çoğunluğu köydeki kadınların el emeği ve göz nuru ürünler olduğundan, satıcıların emek karşılığı, maliyetleri ve gelirleri de göz önünde bulundurularak ortak çözüm noktaları bulunmalıdır.

3.4. Ziyaretçilerin Kırsal Turizme İlgisi Düzeyleri

Herhangi bir yörede kırsal turizm altyapısının geliştirilmesi ve bu faaliyetlerin kırsal alanlarda sürdürülebilir meslekler haline dönüştürülebilmesi için bireylerin kırsal turizme olan ilgilerinin bilimsel metotlarla ortaya konulması ve bu ilginin artırılması için gerekli önlemlerin alınması gerekir. Bu bağlamda araştırma bölgesine gelen ziyaretçilerin kırsal turizm

faaliyetleri ile olan ilgi düzeyleri ekonomik, sosyal ve çevresel boyutları ile ele alınmıştır. İlk olarak ele alınan boyut, ziyaretçilerin kırsal turizm faaliyetleri ile ekonomik anlamdaki ilgi düzeylerini belirlemek olup bu amaçla toplanan veriler Tablo 5'te sunulmuştur. Tabloda ziyaretçilerin bu kapsamda ele alınan altı faktörden birine kesinlikle katıldıkları, dördüne katıldıkları ve birinde kararsız kaldıkları görülmektedir.

Tablo 5. Ziyaretçilerin kırsal turizm ile ekonomik anlamda ilgi düzeyleri

Ekonomik faktörler	Ortalama	Standart Sapma	Kategori
Kırsal turizmle kadınların el emeği olan ürünler daha iyi değerlendirilir	4,77	0,49	KKT
Kırsal turizm yerel tarım ürünlerine talep yaratarak çiftçilerin kalkınmasına katkı sağlar	4,46	0,67	KTL
Kırsalda tarımdan başka gelir getirici iş kollarının da desteklenmesi gerekir	4,42	0,67	KTL
Kırsal alanları ziyaretle buralardaki insanların gelirlerine katkı sağladığımı düşünüyorum	4,18	0,86	KTL
Sermaye birikimlerimi kırsal alanda bir turizm tesisi kurarak değerlendirmek isterim	3,60	1,19	KTL
Turizm harcamalarımın çoğunu kırsal alanlarda yapmak isterim	3,48	1,01	KRZ

Katılmadıkları veya kesinlikle katılmadıkları göstere ise bulunmamaktadır. Ortalama olarak en yüksek değere sahip olan göstere, kırsal turizmle kadınların el emeği olan ürünlerin daha iyi değerlendirilmesidir. Bunu da sırasıyla kırsal turizm ile yerel tarımsal ürünlere talep yaratılması, tarım dışı sektörlerin canlandırılması ve kırsal alanlara gelir katkısı göstergeleri izlemektedir. Bu kapsamda ele alınan göstergelerden "Sermaye birikimlerimi kırsal alanda bir turizm tesisi kurarak değerlendirmek isterim" ve "Turizm harcamalarımın çoğunu kırsal alanlarda yapmak isterim" göstergeleri ortalama olarak diğerlerine göre daha düşük sonuç vermiştir. Bu durum, yatırım yapma açısından ziyaretçilerce kırsal turizmin daha riskli görüldüğü ve ziyaretçilerde kırsal alanlar dışında diğer alanları da ziyaret etme arzusu bulunduğu şeklinde yorumlanabilir. Kırsal alanlarda turizm faaliyetlerinin sürdürülebilir meslekler haline getirilmesi ve kırsal turizmin kırsal kalkınmaya ve dolayısıyla ülke ekonomisine olan katkısının artırılabilmesi için kadın girişimciliğinin son derece önemli olduğu düşünülmektedir. Çeşitli bölgelerde yapılan çalışmalar (Palaz ve Boz, 2007) Türkiye'de kadınların erkeklere göre özellikle ekonomik konularda karar verme ve kararlara katılma konusunda daha dezavantajlı durumda olduklarını, bu dezavantajlı durumun kırsal alanlara gidildikçe daha da artmakta olduğunu göstermektedir. Türkiye'de kırsal toplum göz önünde bulundurulduğunda kadının aile ve toplumdaki statüsü itibariyle geleneksel bir yapının hala egemen olduğu söylenebilir. Kadınlar genellikle genç yaşta evlendirilmekte, çocuk yapmakta, ailesine hizmet etmekte ve birçok tarımsal işte çalışmaktadır. Her ne kadar son yıllarda kız çocuklarının eğitime ve meslek kazanımına önem veriliyor olsa da kırsal alanlarda hala

kadınların gerek örgün gerek yaygın eğitimi gerekse girişimciliği konusunda yeterince mesafe alındığı söylenemez.

Kırsal turizm faaliyetleri kadınların üretmiş oldukları el emeği ve göz nuru ürünlerin değer fiyattan satılmasına, kadınların aile bütçesine katkı sağlamasına, kadın girişimciliğinin artmasına ve hatta işletmenin büyütülmesi ile kadınların işveren halinde gelmesine bile olanak sağlamaktadır. Bu yüzden kırsal turizm potansiyeli olan yörelerde bu faaliyetlere yatırım yapılması, hem gelen turistlere daha kaliteli hizmet verilmesine hem de kadınların insan kaynakları potansiyellerinin ortaya çıkarılması ile kırsal kalkınmaya olan katkılarının artırılmasına yol açacaktır. Önceki çalışmalar (Tüzün Rad ve ark., 2011) kırsal alanda yaşayan kadınların kendi kızlarını okutmak istediklerini ve hizmetler sektöründe istihdam edilmesini istediklerini ortaya koymuştur. Bununla birlikte kırsal alanda yaşayan kadınlar, kendilerine yönelik yaygın eğitim faaliyetlerine ancak istihdam sağlaması durumunda ilgi duymaktadır. Bu bağlamda kırsal turizm kırsal istihdamı ve kadın girişimciliğini artıran bir sektör olarak görülebilir ve çeşitli eğitim ve yayım programları ile kadınların bu konudaki yeterlilikleri ve yetenekleri artırılabilir.

Ziyaretçilerin kırsal turizm faaliyetleri ile sosyal anlamdaki ilgi düzeyleri Tablo 6'da verilmiştir. Tablodan araştırmaya katılan ziyaretçilerin bu kapsamda ele alınan altı göstergeden beşine kesinlikle katıldıkları ve birine katıldıkları anlaşılmaktadır. Kararsız kalınan veya katılım gösterilmeyen herhangi bir göstere olmamıştır. Ortalaması en yüksek çıkan göstere yöresel kültür ve geleneklerin korunmasının önemli olduğudur. Bu bağlamda ziyaretçiler kırsal turizm ile yöresel kültür ve geleneklerin yok olmasının önlenmesinin son derece

önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Yine ziyaretçiler yöre halkının değer yargılarına saygılı olmanın ve destinasyon merkezinde konulan kurallara uymanın önemli olduğunu belirtmektedir. Ayrıca ziyaretçiler kendi aile ve çocuklarının yerel halkla kaynaşmasından ve kırsal alanda yaşayan insanlarla vakit geçirmekten büyük bir keyif aldıklarını belirtmişlerdir.

Ziyaretçilerin kırsal turizm faaliyetleri ile çevresel anlamda ilgi düzeyleri Tablo 7'de verilmiştir. Tablodan araştırmaya katılan ziyaretçilerin bu kapsamda ele alınan sekiz göstergeden ikisine kesinlikle katıldıkları, dördüne katıldıkları, ikisine ise katılmadıkları anlaşılmaktadır. Kararsız kalınan herhangi bir gösterge bulunmamaktadır. Ortalamanın en yüksek çıktığı gösterge olan tarım

alanlarının korunmasına özen gösterilmelidir olmuştur. Buradan da anlaşılacağı gibi Kırsal turizm merkezini ziyaret eden turistler tarım alanlarının tarım dışı kullanılmasının yanlış olduğunu düşüncesini son derece önemli görmektedirler. Hızlı nüfus artışının konut ihtiyacını artırması, mirasla arazilerin çok küçük parçalara bölünmesine ve atıl hale gelmesine sebep olması, verimli araziler üzerinde kurulu kentlerde sanayileşmenin artması üzerine bu kentlere ve verimli kıyı bölgelerine yönelik oluşan göç, verimli tarım arazilerinin amaç dışı kullanılmasına sebep olmaktadır. Bunun önlenmesi için alınan kararlar ve kanunlarla yapılacak olan planlamaların ülke tarımını düşünülerek yapılması gerekmektedir.

Tablo 6. Ziyaretçilerin kırsal turizm ile sosyal anlamda ilgi düzeyleri

Sosyal faktörler	Ortalama	Standart Sapma	Kategori
Yöresel kültür ve geleneklerin korunması önemlidir	4,76	0,48	KKTL
Kırsal turizmle yöresel kültür ve geleneklerin yok olması önlenmelidir	4,760	0,55	KKTL
Yöre halkının değer yargılarına saygılıyım	4,731	0,45	KKTL
Kırsal turizm merkezinde belirtilen kurallara uyma konusunda titizim	4,50	0,64	KKTL
Ailemin/çocuklarımin yerli halkla kaynaşmasını isterim	4,49	0,68	KKTL
Yerli halkla zaman geçirmek hoşuma gidiyor	4,45	0,72	KTL

Tablo 7. Ziyaretçilerin kırsal turizm ile çevresel anlamda ilgi düzeyleri

Çevresel faktörler	N	Ortalama	Standart Sapma	Kategori
Tarım alanlarının korunmasına özen gösterilmelidir	171	4,66	0,61	KKTL
Kırsal turizm merkezlerinde aşırı yapılanmaya izin verilmemelidir	171	4,51	0,76	KKTL
Çevresel konularda oldukça duyarlıyım	171	4,46	0,92	KTL
Kırsal alandaki turizm tesisleri planlama ile yapılmalıdır	171	4,42	0,86	KTL
Ormanlarda tesisleşme olmamalıdır	171	4,36	0,79	KTL
Sit alanları tesisleşmenin dışında tutulmalıdır	171	4,32	0,85	KTL
Kırsalda çevre kalitesinin artması için belirli miktarda parasal destek sağlayabilirim	171	1,66	0,47	KTM
Kırsalda çevre kalitesinin artırılması için belirli bir süre gönüllü olarak çalışabilirim	171	1,34	0,47	KTM

Yine ziyaretçiler kırsal turizm merkezinde aşırı yapılaşmaya izin verilmemesi gerektiğinin son derece önemli olduğunu belirtmişlerdir. Çevresel konularda oldukça duyarlı olduklarına, kırsal alanlarda turizm tesislerinin planlama ile yapılması gerektiğine ve son zamanlardaki turizm faaliyetlerinin canlanması ile birlikte bazı doğal güzellikleri ile göz kamaştıran orman alanlarının yeme içme turizmi açısından önemli yer tutmasıyla oluşan ormanlarda tesisleşmenin olmamasına katıldıklarını göstermişlerdir. Ormanlarda oluşan kaçak tesisleşmenin önüne geçmek için mesire ve dinlenme yerlerinin ruhsatlandırılması önemli bir adımdır. Aynı zamanda ziyaretçilerin katıldığı diğer bir göstergede sit alanlarının tesisleşmenin dışında tutulması gerektiğidir. Ülkemizde korunması gereken birçok alan vardır. Bizden sonraki kuşaklara da aktarılması için ülkemizdeki bu

güzel ve tarihi yerlerin korunması şarttır.

Yerel halkın bazıları köyün sit alanı olmasından dolayı rahatsızlık duymaktadır. Bunun en önemli nedeni ise çevreyi koruyarak bile yatırım yapılamamasıdır. Ortalamanın diğer göstergelere göre çok daha fazla düşük olduğu ve araştırmaya katılan ziyaretçilerin katılmıyorum diye cevaplandıkları göstergeler kırsalda çevre kalitesinin artırılması için belirli miktarda parasal destek sağları ve çevre kalitesinin artması için belirli bir süre gönüllü olarak çalışabilirim göstergeleri olmuştur. Köye gelen ziyaretçilerden elde edilen bu sonuçlardan da anlaşılacağı gibi maddi konularda insanlar yardımcı olmaya yanaşmamaktadırlar.

3.5. Bölgede Kırsal Turizmin Kırsal Kalkınmaya Katkısı

Kırsal turizm faaliyetlerinin Cumalıkızık Köyünün,

Yıldırım İlçesinin ve daha geniş anlamda Bursa İlinin kırsal kalkınmasına olabilecek katkıları gerek anket uygulamaları sırasında satıcı ve ziyaretçilerle yapılan mülakatlardan gerekse araştırmacının sahadaki gözlemlerinden yararlanılarak aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür.

Yörede üretilen tarım ürünlerinin değerlendirilmesi; Satıcıların bazıları köyde ve civarında üretilen tarımsal ürünleri işleyecek daha dayanıklı ve sağlıklı gıda mamullerine dönüştürerek değerlendirmektedir. Bu yolla hem bir taraftan ürünlerin raf ömrü artmakta diğer taraftan müşterilere daha uzun bir zaman sürecinde pazarlama olanağı doğmaktadır. Satıcılar bu yolla daha istikrarlı gelir elde edebilmektedir.

Yörede geleneksel mutfak ve el sanatlarının korunması ve gelişimi; Cumalıkızık köyü tarihsel olarak Osmanlı kültürüne dayanan ve günümüze değin bu kültürü koruyan bir yapıya sahiptir. Köyde kırsal turizm faaliyetlerinin gelişimi bu kültürün korunmasına da yardımcı olmaktadır. Köye gelen ziyaretçilerin geleneksel mutfaka ve el sanatlarına ilgi duyması yöredeki paydaşlarda bu değerlerin korunması ve gelecek nesillere devredilmesi konusunda bir motivasyon oluşturmaktadır.

Köyde kadın istihdamına katkı sağlaması; Köyde kırsal turizm faaliyetlerine satıcı olarak katılan kişilerin büyük çoğunluğunu kadınlar oluşturmaktadır. Kırsal alanda özellikle aile gelirinin, eğitim düzeyinin ve istihdam imkânının düşük olduğu kırsal bölgelerde kadının günlük yaşantısındaki bilgi ve becerilerini ekonomik kazanca dönüştürmesi son derece önemlidir (Altunöz Sürücü ve ark., 2017). Bu bağlamda Cumalıkızık Köyü kırsal turizm faaliyetleri köydeki satıcı kadınlara bu olanağı sunmaktadır.

Köyde kadının girişimciliği ve kadının aile içerisindeki gücünü artırmaktadır; Türkiye’de kırsal alanda kadınlar daha çok ev ve aile işleri ile ilgilenen, çocuk yetiştiren, ücretsiz tarım işçisi olarak çalışan ve işletmecilikle ilgili kararlara katılımı son derece düşük olan kişilerdir (Palaz ve Boz, 2007). Diğer taraftan kırsal alanda ilköğretim sonrası eğitim oranının düşük olması ve bütün bölgelerde eğitimde fırsat eşitliğinin bulunmaması, kadınları daha da dezavantajlı duruma getirmektedir. Özellikle kırsal alanda yaşayan genç kadınlar kız çocuklarının okuması ve tarım dışı bir meslek sahibi olmasını istemektedir. Ancak kırsal alanda istihdam olanağı sağlamayan kısa dönemli eğitim ve yayım faaliyetlerine pek sıcak bakılmamaktadır (Tüzün Rad ve ark., 2011). Köydeki kırsal turizm etkinlikleri satıcı kadınların karar verebildiği birer ekonomik ünite olarak düşünüldüğünde kadın girişimciliğini artırmaktadır. İstikrarlı gelir sağlayan ve girişimci olan kadınların aile içerisinde de daha güçlü hale geleceği ve kararlara daha etkin bir şekilde katılacağı söylenebilir.

Bölgede kadın girişimciliğinin desteklenebilmesi ve kadınlar bir işletmeden daha çok para kazanmalarına yardımcı olmak için mikrokredi sistemi devreye sokulabilir. Her ne kadar bu sistemin Türkiye’de

uygulanmasında bazı sorunlar yaşanmakta olsa da iyi işletilebilecek bir sistemin kadın girişimciliğine ve kadınların ekonomik kazanç elde etmesine daha fazla katkı sağlayacağı yadsınamaz (Anacı ve ark., 2015; Abacı ve ark., 2015).

Yörenin çevresel anlamda korunması için daha bilinçli bir toplum oluşumuna katkı sağlamak; Türkiye’de kırsal turizm çalışmalarına konu olan yaylalar, termal oteller, kırsal faaliyetler, çiftlikler ve tarım işletmeleri her geçen yıl artan sayıda yerli ve yabancı turisti çekmektedir. Ancak, tarımsal arazilere ve kırsal alanlara daha fazla baskı yapan planlanmamış konut ve yol inşaatları nedeniyle kırsal turizmin çevresel boyutu risk altındadır. Bu nedenle, herhangi bir bölgenin kırsal turizm açısından ekonomik ve sosyal anlamda ön plana çıkması, çevresel boyutunun da daha ciddi bir şekilde ele alınması yönünde bir motivasyon oluşturabilir. Bu bağlamda belediyeler, diğer kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleri kırsal çevrenin korunması için uzun dönemli planlar oluşturabilir.

4. Sonuç

Kırsal turizm, kırsal kalkınmanın sağlanması için gerekli olan ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesinde en önemli yere sahiptir. Kentlerde oluşan fazla nüfusun getirdiği bunalımdan sanayileşmeyle birlikte gelen hava kirliliğinden bunların ve daha fazlasının getirdiği stresten kaçmak isteyenler için cazip bir tatil türü haline gelmektedir.

Çalışmanın temel amacı, kırsal turizmin kalkınmadaki rolünü inceleyip, Türkiye’de kırsal turizmin gelişmesini engelleyen nedenleri araştırmak ve bu sayede çözüm önerileri getirmektir.

Bu kapsamda aşağıdaki belirtilen unsurların uygulanacak politikalarda yer alması gerekmektedir; Türkiye’de Kırsal turizm yeni gelişmekte olan bir yapıdır, ilgili kurum ve kuruluşlar arasında ve Sivil Toplum Kuruluşları arasında koordinasyon eksikliği vardır. En kısa sürede özellikle Kırsal Turizm konusunda baş öncü olması gereken Tarım ve Orman Bakanlığı ile birlikte Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Çevre ve Orman Bakanlığı ile ilgili Sivil Toplum Kuruluşlarının bir arada olacağı Kırsal Turizm konusunda bir çalışma kümesinin oluşturulması zorunlu hale gelmiştir. Türkiye İstatistik Kurumunun liderliğinde daha güvenli ve kapsamlı bir veri tabanı oluşturulması çalışmaları başlatılmalıdır.

Türkiye’de kırsal alan tanımlamasının net bir şekilde yapılması gerekmektedir. Daha sonra da kırsal turizmle ilgili kurum ve kuruluşlardan oluşturulacak bir kurul tarafından ulusal tanımlamasının da yapılmasına ihtiyaç vardır. Bu tanımlama ile bütün paydaşların kırsal alanlara sahip olması ve onları koruması daha kolay olacaktır.

Bölgedeki yerel dernek vb. kuruluşları yapılacak proje uygulamalarına katarak bu kuruluşların katkılarına önem vermek çok öneme sahiptir. Bu sayede etkili ve sürdürülebilir bir kırsal turizm yaklaşımı uygulanabilir. Bir ülkenin kırsal ve yerel varlıklarını korumak ve

onların turizmin içine dâhil olmalarına yardımcı olmak sürdürülebilir turizmin uygulanmasına kolaylık sağlar ve destekte bulunur.

Türkiye’de kırsal turizmde kırsal ürün çeşitliliğinde çok fazla ürüne sahip değildir. Ürün çeşitliliğinin artırılması yönünde çalışmalara yer verilmelidir. Kırsal alanlarda tarım dışı meslekler de özendirilmeli özellikle kadın girişimciliğini arttıran kadınlara istihdam sağlayan alanlara öncelik verilmelidir.

Kırsal alanlara turizm amaçlı gelmiş ziyaretçilerin de kırsal turizm konusunda bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Ziyaretçilerin kırsal alanların gelecek nesillere de kalması için çevresel konularda daha titiz ve bilinçli olmasının sağlanması gerekmektedir.

Ülkemizde kırsal turizm alanında gösterilecek başlıca problemler pazarlama problemidir. Bu konuda çalışan yerel alanların güçlendirilmesi gerekmektedir. Kitle iletişim ağlarından internet hizmetlerinin, yerel düzeydeki pansiyon, motel ve otellerde kullanımının yaygınlaştırılarak pazarlamanın doğrudan internet üzerinden yapılmasına olanak sağlanması gerekir.

Kırsal turizm merkezlerinin reklamlarının yapılması oldukça önemlidir. Kırsal turizm merkezindeki yerel halkın kitle iletişim araçlarını doğru ve etkili yönde kullanmalarına teşvik edilmeleri gerekmektedir.

Kırsal merkezlerin turizme açılması ile birlikte oluşabilecek çevre kirliliği ve yıpranmanın önüne geçebilmek için bu merkezlere gelen ziyaretçilerin bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Bu sayede kültürel bir miras olarak görülen bu yerlerin gelecek nesillere aktarımı sağlanacaktır. Sit alanları olarak korunması gereken yerlerin hem yerel halkın ihtiyaçlarına da zarar vermeden korunmasının sağlanması gerekmektedir. Böylelikle sürdürülebilirlik sağlanması gerekmektedir.

Sonuç olarak, Kırsal turizm, kırsal kalkınmanın temel araçlarından biridir. Kırsal turizmin, kırsal kalkınmadaki önemi çok fazladır bu nedenle Kırsal turizm her şeyden önce kırsal alanlar için istihdam ve gelir kaynağı olduğunun unutulmaması gerekir. Bu bölgedeki insanların geçimleri için yapmakta olduğu ürünün oluşması ancak bu yöreye turistler gelirse mümkündür. Özellikle bölgelerarası gelişmişlik farkının ve yoksulluğun daha çok olduğu ülkelerde kırsal turizm arz potansiyelinin etkin bir şekilde kullanılmasıyla bu sorunların giderilmesinde etkin bir alternatif olabilir.

Özellikle tarımsal faaliyetlerin yoğun olduğu yerlerde çiftçilerin tarımsal faaliyetlerinden vazgeçmeden, yörenin sahip olduğu doğal, sosyo-kültürel ve tarihsel değerleri, turizm amaçlı kullanarak kendilerine bir ek gelir sağlamak ve refah düzeylerini yükseltmek kırsal turizmle olacaktır.

Katkı Oranı Beyanı

Tüm yazarlar, makalenin tasarımına, uygulanmasına ve analizine ortak katkıda bulunmuş olup, makalenin son halini incelediğini ve onayladığını beyan eder.

Çatışma Beyanı

Yazarlar bu çalışmada hiçbir çıkar ilişkisi olmadığını beyan etmektedirler.

Destek ve Teşekkür Beyanı

Bu makale, Betül SEZEN’ nin Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalında 2019 yılında tamamlanan “Bursa İli Yıldırım İlçesi Cumalıkızık Köyünde Kırsal Turizm Çalışmalarının Kırsal Kalkınma Açısından Değerlendirilmesi” başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Kaynaklar

- Abacı Nİ, Demiryürek K, Emir M, Yıldırım Ç. 2015. Factors affecting the use of microcredit among women entrepreneurs in the Samsun province of Turkey. *Anthropologist*, 20(3): 397-406.
- Altunöz Sürücü Ö, Kargılioğlu Ş, Ak S. 2017. Kırsal turizmde geleneksel kültürün yansıtılması ve kadın istihdamı: Beypazarı örneği. 1 st International Sustainable Tourism Congress, November 23-25, 2017, 550-565, Kastamonu-Turkey.
- Akinciturk N, Kilic M. 2004. A study on the fire protection of historic Cumalıkızık village. *J Cultural Heritage*, 5(2): 213-219.
- Bağbanlı MB. 2013. Examination of the failures and determination of intervention methods for historical Ottoman traditional timber houses in the Cumalıkızık Village, Bursa-Turkey. *Eng Failure Analysis*, 35: 470-479.
- Boz İ. 2004. Tarım sektörünün iktisadi kalkınmadaki rolü. *Kalkınma ekonomisi seçme konular*, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa.
- Boz İ, Kilic O, Kaynakçı C. 2018. Rural tourism contributions to rural development in the Eastern Black Sea Region of Turkey. *Int J Scientific Res and Manag*, 6(04): 114-120.
- Boz İ. 2018. Kırsal kalkınmanın Türkiye ekonomisindeki yeri ve önemi. III. Uluslararası Bozok Sempozyumu Bölgesel Kalkınma ve Sosyo-Kültürel Yapı. 3-5 Mayıs 2018 Yozgat, Turkey.
- Cinemre HA, Kılıç O. 2015. Tarım ekonomisi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Ders Kitabı*, Samsun.
- Cochran WG. 2007. *Sampling techniques*. John Wiley & Sons, New York.
- Çalışkan U. 2015. Sarıkamış müşteri memnuniyeti araştırması ve kırsal alana etkileri. *Int J Soc and Econ Sci*, 5(2): 103-112.
- Çeken H, Karadağ L, Dalgın T. 2007. Kırsal kalkınmada yeni bir yaklaşım kırsal turizm ve Türkiye’ye yönelik teorik bir çalışma. *Artvin Çoruh Üniv Orman Fak Derg*, 8(1): 1-14.
- Demir B, Boz İ. 2017. Bursa ili Yıldırım ilçesi Cumalıkızık köyünde kırsal turizm çalışmalarının kırsal kalkınma açısından değerlendirilmesi. *Tarım Bil Araş Derg*, 10(1): 50-55.
- Eren R, Aypek N. 2012. Kırsal turizm bölgesinde yerel halkın turizmin gelişimine karşı tutumları: Cumalıkızık köyü örneği. *Int J Soc and Econ Sci*, 2(2): 43-47.
- Eryılmaz GA, Kılıç O. 2018. Türkiye’de sürdürülebilir tarım ve iyi tarım uygulamaları, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniv Tarım ve Doğa Derg, 21(4) :624-631.
- Eryılmaz GA, Kılıç O, Boz İ. 2019. Türkiye’de organik tarım ve iyi tarım uygulamalarının ekonomik, sosyal ve çevresel sürdürülebilirlik açısından değerlendirilmesi. *Yüzüncü Yıl Üniv Tar Bil Derg*, 29(2): 352-361.
- Güleç MM. 2011. 700 yıllık tarihi geçmişe sahip Bursa Cumalıkızık köyü alan araştırmasının sosyolojik analizi. *UÜ. Fen Edebiyat Fak Sos Bil Derg*, 12(20): 35-49.
- İpar MS, Doğan M. 2013. Destinasyonun turist açısından önem memnuniyet modeli ile değerlendirilmesi: Erdemir üzerine bir

- uygulama. Adıyaman Üniv Sos Bil Enst Derg, (13): 129-154.
- Kuşat N. 2014. Sürdürülebilir kırsal kalkınma için bir alternatif olarak kırsal turizm ve Türkiye'de uygulanabilirliği. AİBÜ-İİBF Ekon ve Sos Araş Derg, 10(2): 65-88.
- Özçatalbaş O. 2000. Kırsal turizm ve geliştirilmesinde yayımın önemi. IV. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, 6-8 Eylül 2000, Tekirdağ, Turkey.
- Palaz S, Boz İ. 2007. Türkiye'de kırsal bölgede yaşayan kadınların demografik özellikleri, aile içindeki statüleri ve gelecek beklentileri: Balıkesir Kayseri ve Kahramanmaraş illeri örneği. Yön ve Ekon Araş Derg, 5 (7): 17-29.
- Perker S. 2012. Geleneksel Cumalıkızık konutlarında cephe özellikleri ve günümüzdeki durum. 6. Ulusal Çatı & Cephe Sempozyumu, 1-10, Bursa, Turkey.
- Perker ZS, Akincitürk N. 2011. Geleneksel Cumalıkızık evlerinde ahşap konut sistemi. Uludağ Univ J Faculty of Eng, 16(1):41-51.
- Soykan F. 2003, Kırsal turizm ve Türkiye turizmi için önemi. Ege Coğrafya Derg, 12: 1-11.
- Tas M, Tas N, Cahantimur A. 2009. A participatory governance model for the sustainable development of Cumalıkızık, a heritage site in Turkey. Environ and Urban, 21(1): 161-184.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. 2020. Cumalıkızık. Tanıtma Genel Müdürlüğü. URL: <https://tanitma.ktb.gov.tr/TR-22596/cumalikizik.html> (erişim tarihi: 10.08.2020).
- Torun E. 2013. Kırsal turizmin bölge insanına katkıları araştırması. Kocaeli Üniversitesi reklamcılık bölümü. KMÜ Sos ve Ekon Araş Derg, 15(24): 31-37.
- Tolunay A, Akyol A. 2006. Kalkınma ve kırsal kalkınma: Temel Kavramlar ve tanımlar. Süleyman Demirel Üniv Orman Fak Derg, 2: 116-127.
- Tüzün Rad S, Boz İ, Polatöz S, Çelik Ateş H. 2011. Womens literacy and extension education in rural eastern Mediterranean Turkey. African J Agric Res, 6(12): 2807-2819.
- WTO. 2003. World Tourism Organization. Rural tourism in Europe: Experiences, development and perspectives. Belgrade (Serbia and Montenegro), 24 and 25 June 2002; Kielce (Poland), 6 and 7 June 2003; Yaremcha (Ukraine), 25 and 26 September 2003.